

Валентин Поспелов

Осло

Трилогія північних міст

КИЇВ 2024 ТЕМПОРА

ЗМІСТ

Частина перша. РЕГЕНТ

7

Частина друга. ТИРАНІЯ

137

Частина третя. СПОКУТА

277

Ініціація. ЛЮТЬ

405

Частина четверта. ОСЛО

413

Подяки

487

*Я бачив наше кохання, що лежить
на землі купою попелу.*

Едвард Мунк

ЧАСТИНА ПЕРША

РЕГЕНТ

1.

9

За ці двадцять років тут нічого не змінилося. Що північніше просуваєшся залізницею, то безжальніше крижаний вітер розтинає подорожніх. Літати в прикордонній зоні досі заборонено. Посієш сумніви — пожнеш бурю.

Свято вийшов з вагону і попрямував пустим пероном. Він повернувся додому, але не відчував особливого піднесення. Навіть те, що він їхав на самоті, не надто його обходило. До самотності поволі звикаєш, особливо коли подорожуєш першим класом.

Загалом є безліч можливостей уникнути зайвого спілкування. Великий банківський рахунок — лише одна з них. Проте це працює не завжди. Рано чи пізно тебе все одно спіймають у пастку і будуть бавитися з тобою, наче з побитою лісовою тваринкою у клітці.

Будівля вокзалу не виконувала жодної церемоніальної функції. В залі очікування грілися волоцюги.

На табло не було нічого, окрім червоної лінії. Мабуть, пацієнт мертвий.

Між перетинами стін та арок нервово спалахувала зовнішня реклама — меблі, одяг, протези та різний непотріб. Свято хотів запалити, але стримався. Залежність від тютюну була для нього чимось кумедним і водночас нестерпним — наче не надто важливо, та все одно постійно про це думаєш. Адапуватися до зміни часових поясів йому допомогли пігулки мелатоніну.

— Почуваєшся щасливим?

10 Він і сам не помітив, як промовив це вголос. Брудні, стомлені злидарі, котрі здебільшого сиділи на підлозі в кутках зали, загорнувшись в якесь старе ганчір'я, нарешті помітили його і почали недобре переглядатися.

Свято пришвидшив крок і рушив до плетениці залізничних кас.

Блаженний той, хто вірує, — пригадав він щось з далекого дитинства. Але Святослав вже давно ні у що не вірив. Роки, прожиті серед інших людей та будинків, зробили його майже нечутливим до напівсонної сентиментальності й ремінісценцій, які так полюбляють емігранти першої хвилі. Густі ліси, припорошені снігом, залишки довоєнної архітектури, неввічливі офіціанти, інфляція — такі упізнавані у світі риси його батьківщини лишали чоловіка байдужими. Що вже казати: як тільки він вперше ступив на рідну землю в Борисполі, то ледве стримав позіхання. Мехіко давно стало для нього єдиним комфортним містом для життя, а Київ

видавався дивакуватою і непотрібною прибудовою до урядового кварталу. Тепер, просунувшись на північ країни, він втратив і залишки цікавості до навколишнього пейзажу.

Залою ширилося невдоволення, але до порятунку залишалося всього кілька метрів. Поліцейський патруль мав вирішити всі можливі непорозуміння.

Та коли він постукав у перше-ліпше віконце — одразу стало зрозуміло, що в приміщеннях для персоналу нікого немає. Ось клітка, — подумав Свято, — а ось, — довелося озирнутися, — і інструменти для тортур.

Холодне повітря блукало приміщенням разом із тінями і привидами.

— Ти що, бляха, загубився тут, чувак?

Голос звучав так, наче його власник щойно повернувся із самого пекла.

Татуювання вкривали все обличчя молодика, від людського залишалися тільки розширені зіниці. Він був добряче під кайфом, двоє ж його спільників трималися позаду і ховали в брудних бородах загрозливі посмішки. Нічне пограбування обіцяло їм кілька сотень євро, невмотивоване насилля і трохи втіхи від повної влади над чужим життям. Їм подобалося те, що відбувається.

Свято випустив з рук важку валізу та роззирнувся навколо. Що тут вдієш? Камери відеоспостереження безпристрасно спостерігали за залом очікування. Безпека пасажирів, певно, не була пріоритетом залізничної компанії.

— Ти турист? — перепитав молодик і сплюнув на підлогу. — Ненавиджу йобаних туристів.

Що ж, — подумки погодився Свято, — в рідному місті ніколи не любили приїжджих.

— Краще киньте це, дітки, ще накоїте дурниць.

Лесь погасив недопалок черевиком і захихотів. Жодних емоцій, у звичному сенсі цього слова. Він завжди був таким, завжди з пересторогою ставився до виявів почуттів. Єдиним винятком був старший брат. І тільки ради старшого брата він приїхав вночі на вокзал та стояв, посміхаючись, перед трьома виродками.

— А ти ще що за мудак? Його коханчик, так? — молодик з татуюваннями дещо розгубився, та його агресія нікуди не поділася. — Бачив це? — він дістав старий армійський ніж. — Гони сюди бабки і любчику своєму скажи.

Свято кинув погляд на брата і здивувався тому, наскільки той змінився з їхньої останньої зустрічі. Лесь і вся його подоба розпливалися, втрачали контури. Довелося кліпати очима. У своєму темному, зовсім не зимовому легкому пальті він виглядав занадто витончено для цих брудних волоцюг, покинутого занедбаного вокзалу, всього світу. І цей непорушний спокій. Він неначе сидів в якомусь барі та чекав на коктейль, а не вичікував, коли його приріже купка обдовбаних навіжених.

Вікна та стіни не рятували від холоду. Пальці повільно перетворювалися на кригу.

Святий Августин писав, що минуле зобов'язане своїм існуванням пам'яті, а майбутнє — нашій

надії. Якщо дотримуватися цієї логіки, то минуле і майбутнє були ненадійними оповідачами.

Лесь пішов на молодика з ножем, і тільки-но той замахнувся — зі всієї сили вдарив його в обличчя. Звук був такий, наче орбітальну кістку розірвало на шматки. Покидьок впав і завив від болю. Лесь же підняв ніж і тепер розглядав його з непідробною цікавістю.

— Де ти його взяв, малий? — він нахилився до молодика. — Вкрав десь?

В цей час двоє інших грабіжників презирнулися і побігли до виходу.

— А ось і наш герой, — Лесь зустрівся очима зі своїм старшим братом. — Як бачиш, в нас мало що змінилося, — він усміхнувся. — Досі ціле місто небіжчиків, які валандаються вулицями і на щось сподіваються.

— Я не так все уявляв, якщо чесно, — Свято не знав, що ще й додати, тому мовчав і дивився на те, як світло блимає і розтікається приміщенням.

Минуло вже шість років з моменту Великого Спалаху, та проблеми з електроенергією все ще не вирішені. Навіть тут, майже на самому кордоні об'єднаної Європи, намагалися повсякчас споживати менше.

— Невже ти подумав, що про тебе всі забули? — Лесь підморгнув братові, а потім знову заговорив до татуйованого молодика, який намагався звестися на ноги. — Тобі сьогодні пощастило. Забирайся звідси!

Волоцюги в кутках перелякано про щось шепотіли. Для них насилля вже стало звичним явищем,

та вони ніяк не могли второпати, як жертва перетворилася на хижака.

— Я недавно дещо відшукав на аукціоні, тобі сподобається, — Лесь підхопив валізу і потягнув її, неначе та нічого й не важила. — Цілу купу грошей відвалив, але машина того варта.

Його тонкі руки були немов сталеві ланцюги.

— Знову якийсь старезний розкішний несмак? — Свято вдалося уникнути думок про переламане обличчя грабіжника, і він спробував усміхнутися.

— Ти вгадав. Невже це настільки просто?

І навіть коли чоловіки залишили будівлю вокзалу, охорона так і не з'явилася. На згадку про цю ніч на підлозі лишилося трохи крові. Камери відеоспостереження й далі миготіли червоними вогниками, які засвідчували: вони працюють. Скидалося, що звідси ніхто і ніколи нікуди не їздить.

Місто з його довгими вулицями і засніженими дахами занурилося у пільму. Світлофори, ліхтарі на центральних вулицях — тільки там можна було відшукати трохи світла. Вночі більша частина електроенергії припадала на забезпечення лікарень, систем опалення, в'язниць. Навіть біля поліцейського відділку вуличне освітлення було вимкнене.

Наслідки Великого Спалаху відчувалися і досі. Коли вся планета згасла — на мить здалося, що ми дісталися кінця часів. Та потім, крок за кроком і день за днем, світло повертало своє місце у людському житті.

— Звісно, як ти пам'ятаєш, так було не завжди, — порушив тишу Лесь.

Він вправно керував допотопним сріблястим «Ягуаром», найцікавішим в якому була ця смішна панель керування з товстим склом, наче на старому телевізорі. Напевно, сьогодні діти чи навіть вже зовсім дорослі молоді люди й гадки не мають, що колись були такі телевізори, — подумав Свято, і йому стало незатишно.

— Тут це відчувається сильніше, аніж в Києві чи десь далі на захід, — провадив Лесь, втискаючи педаль газу на повну та ігноруючи червоне світло на перехресті. — Економічна криза, війна, політична нестабільність, потім Спалах. У нас не вистачає палива, не вистачає енергії. І я не надто вірю у вашу амбітну мету.

— Гадаєш, краще, щоб все життя тут скінчилося?

— Ну а яка вже різниця? Невже ти віриш в те, що сюди можна принести прогрес? Далі землі варварів, а ми на самому кордоні. Війська міжнародної місії, зони окупації, загроза ескалації... Все це непогано звучить в новинах, але в житті значно гірше.

— А люди?

— Ти ж тут виріс, сам знаєш, які люди тут живуть.

Свято розумів, що в чомусь його брат має рацію, але не сильно на це зважав. Шлях був довгий, і він стомився. Душ, вечеря, остання цигарка перед сном — ось що справді було в нього на думці. Зрештою, від початку кар'єри він здебільшого наражався саме на скепсис щодо своєї роботи і на загальну зневіру, тому вже звик до цих розмов.

Щоразу на його пам'яті люди сумнівалися в тому, що термоядерний синтез має якісь перспективи, і щоразу помилялися.

— Двадцять років мандрів, вдвічі довше за Улісса, — Лесь знову проскочив на червоне світло, і вони нарешті залишили центральний район. — Ти ще не забув, як виглядає твоя рідна Ітака?

Свято не знав, що відповісти. Та він мав визнати — все це було для нього чужим.

— А де вся поліція? Чому на вокзалі порожньо? — спробував змінити тему.

— Сьогодні в них рейд в іншій частині міста. Наркотики чи щось таке... Загалом, їм тепер не до того, щоб захищати якихось *йобаних туристів*, розумієш?

Лесь був на вокзалі від самого початку і, звісно ж, з'явився в найпотрібніший момент у найартистичніший спосіб. Це не було чимось незвичним: він постійно вдавався до витівок, як-от раз на кілька років приїздив до свого старшого брата в Мексику. Коли небосхил відбивається від хвиль океану, а усміхнена офіціантка приносить їм ром — вся ця театральність виглядає природно. Чого не можна сказати про життя на їхньому острові.

Вони не були рідними братами. Леся всиновили, коли Святославу було вже чотири, і хоча вони в чомусь глибоко важливому були надзвичайно схожі, зовнішньо чоловіки радше нагадували антиподів. Свято був блідий і притоптаний, його обличчя вкривала темна блакить легкої неголеності, а розбурхане темне волосся стирчало в різні боки. Лесь же мав більшу схильність до того, що прийнято

вважати красою, — він був високим і витонченим, себто таким, як зазвичай малюють принців у старих мультфільмах: із золотистою чуприною і синіми-синіми очима.

— Ти гарний, мов сонце, — якось сказала, дивлячись на Леся, їхня мати. — З цим буде безліч проблем, — додала вона, трохи подумавши, — обпалиш крила.

Минуло багато років. І вона у всьому, виявляється, мала рацію.

— Сподіваюся, ти принаймні пам'ятаєш наш дім? Лесь зупинив автомобіль.

— Таке важко забути, — Свято вийшов з салону і подивився на роздерту глибокими тріщинами, довгу двоповерхову будівлю.

Навкруги розкинувся ліс. Місцина, де минуло їхнє дитинство, остаточно занепала.

— Певен, що хочеш зупинитися саме тут? — Лесь також вийшов з авта.

— Я маю через це пройти, інакше все не має сенсу.

Свято і сам не знав, чому їхні батьки придбали половину саме цього будинку. Загалом, це був звичайний громіздкий двоповерховий барак, побудований ще тоді, коли труп Сталіна не встиг остаточно охолонути. Розрахована на чотири родини будівля такого типу мала покрити потребу не тільки в просторі, але й в майстерні для матері, а також у кабінеті для батька.

Люди, котрі народилися в пізньому радянському союзі, як їхні батьки, не могли відмовитися від можливості мати в своєму родинному житлі кабінет

та студію для роботи, навіть якщо це були лише невеликі кімнати в старезному будинку на самісінський околиці міста. Це була невгамована потреба вдаваної буржуазності.

Одна половина будинку належала їм, інша — старому бездітному подружжю. Звісно, публічно про це не йшлося, але все велося до того, що після смерті мовчазних старих саме їхня родина успадкує другу половину.

Пізніше один артилерійський обстріл повністю зруйнував ці плани.

— Наша частина не надто постраждала, хіба що від пожежі, — тихо сказав Лесь, але в морозному повітрі голос його звучав дуже твердо. — Я все відремонтував, але певні проблеми залишилися: наприклад, каналізація тхне, ну і різні негаразди з електрикою, хоча вони зараз у всьому місті.

— Я приїхав на два тижні, якимсь впораюся.

— Коли стане нестерпно — подзвони мені, винаймемо тобі якийсь величезний люкс, хоча б поспиш як людина, та й не будеш відволікати стару.

— Вона досі тут?!

Слова відбилися від тонких стовбурів дерев і пронизали повітря реверберацією.

— Я не знав, як про це сказати, думаю, ти й сам розумієш, — Лесь знизав плечима.

— Їй вже років сто?

— Не знаю, можливо. Та ми давно не бачилися, адже вона, здається, не надто задоволена тим, як я розпоряджаюся своїм життям. Хоча варто сказати, що гроші, які я їй надсилаю, вона знімає щомісяця.

Свято не знав, що сказати, і тому лише дістав з багажника свою валізу.

— Ця штука там, так? — Лесь посміхнувся і вказав на валізу.

— Звісно, вона зі мною.

— Я був певен, що коли візьму валізу до рук, то відчую. Та я нічого не відчув.

Свято мовчав собі далі. На сьогодні для нього було забагато вражень.

— Там є свіжа постіль, їжа, кілька пляшок, одяг, готівка... — Свято намагався запротестувати, але молодший брат перебив його. — Дозволь мені хоча б раз про тебе подбати, не будь таким гівнюком.

Небо нависало над лісом. Єдиним джерелом світла були автомобільні фари, і від цього зорі світили ще яскравіше.

Шість років після Великого Спалаху, а наче минула ціла вічність. Коли всі міста стали схожими тьмяними цеглинами, а електронні прилади вийшли з ладу, то хтось побачив в цьому передвісника кінця часів, а Палац побачив можливість, драйвер економічного зростання. Для молодого інженера, яким тоді був Святослав, то був початок шаленого кар'єрного зросту. Його так звані особливі навички відтоді користувалися неминуче зростаючим попитом. Ніхто і подумати не міг, наскільки вигідно може бути почати спочатку, перебудувати весь логістично-промисловий комплекс з нуля, позбувшись певних хиб та, звісно, створивши нові. Боргова криза та проблема перевиробництва залишилися в минулому.

Шість років з моменту Великого Спалаху, а люди продовжують користуватися готівкою, адже бояться, що Спалах може статися знову.

— В мене завтра вранці зустріч у префектурі, — якось недоладно змінив тему Свято. — Маю отримати документи, заповнити якісь форми. Вони всі суцільні ідіоти?

— Звісно, навіть гірше, аніж ти можеш собі уявити. Хіба що префект, о, він тобі сподобається.

— А з ним що не так?

— Він доволі приємний, навіть занадто.

Лесь задоволено кинув оком на свій «Ягуар»: автомобіль йому подобався.

20

— Я такий радий бачити тебе вдома, ти і уявити не можеш, — він поцілував брата на прощання і всівся в авто. — Коли матимеш час, — додав Лесь, опустивши скло, — то поїдемо до озера. Воно сильно обміліло і стало схожим на звалище, та там досі можна випити і пожбурляти каміння на рівне плесо.

Після того, як автомобільні фари зникли за поворотом, довелося ввімкнути ліхтарик на телефоні. Темрява посеред лісу була густа і смоляниста.

Лесь не захотів навіть поріг переступати — і Свято не був цим здивований. Він дістав ключі і почав давати раду з іржавим механізмом, який важив наче цілу тонну. Цілу тонну дешевого брудного вугілля, яке невдовзі згорить і про яке ніхто не буде думати, користуючись праскою. Ридання підступили до горла.

Не маючи сил на те, щоб відчинити ці кляті двері, чоловік сів на сходи і запалив. Думати про пожежну небезпеку не було сил.

Шоста цигарка за сьогодні. Свято намагався кинути палити, використовуючи так званий китайський метод — поступове зменшення дози. Та він мав визнати, що працювало кепсько. Чоловік випустив хмарку диму і чомусь відчув полегшення. Старі будинки — притулок для монстрів минулого. Проте Свято давно вже вивчив головний урок — монстрів немає у реальному світі.

Вперше за довгі роки ця думка постала перед ним в усій своїй збоченій, неправильній простоті — його батьки мертві. І їх не повернути, навіть якщо дуже сильно цього схотіти.

Пізніше, оглядаючи вітальню, він мимоволі згадав про свою класичну освіту і перефразував Фому Аквінського: будучи першопричиною всіх речей, любов разом з тим є кінцевою метою нашого життя. Втім, з любов'ю справи були навіть гірші, ніж із цигарками.

Не відчуваючи в собі надмірної релігійності, Свято особливо захоплювався схоластикою. Це видавалося йому надзвичайно милим — купка ідіотів, замкнених в комфорті середньовічних монастирів, намагається говорити про Бога, коли за стінами лютують війни, повстання, вбивства та епідемії.

Свято ліг на канапу і запалив сьому цигарку. Як тільки з роботою буде покінчено, він поїде звідси і вже ніколи не повернеться.